

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА БІОЛОГІЇ, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

МЕДИЧНА ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ

Методичні вказівки до самостійної роботи
з курсу «Медична етика і деонтологія»
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 227 Терапія і реабілітація,
(ОП «Фізична терапія»).

Рівне - 2024

Піонтковський В.К., Гусаковська Т.М. Медична етика і деонтологія // Методичні вказівки до самостійної роботи з курсу «Медична етика і деонтологія» для здобувачів вищої освіти спеціальності 227 Терапія і реабілітація, (ОП «Фізична терапія»). Рівне,РДГУ. 2024.

У методичних вказівках поданий навчально-методичний матеріал для підготовки самостійної роботи з дисципліни «Медична етика і деонтологія» для здобувачів вищої освіти, що є важливим ресурсом індивідуальної підготовки здобувачів по освітньому компоненту.

Методичні вказівки розроблено у відповідності до вимог робочої програми викладання «Медичної етики і деонтології».

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №2 від 04.04.2024)

Рецензенти:

Гуцман С.В. доцент, канд.. біол.наук, завідувач кафедри медико-біологічних дисциплін НУВГП

Марциновський Віталій Петрович – кандидат біол. наук, професор, завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії Рівненського державного гуманітарного університету.

© Піонтковський В.К. 2024

© Гусаковська Т.М. 2024

© Рівненський державний гуманітарний університет 2024

ВСТУП

Сучасний світ характеризується високим рівнем розвитку технологій та техніки, що дає змогу відкривати нові знання з основ медичної етики і деонтології, що в свою чергу є необхідною складовою професійної підготовки фізичних терапевтів. Це забезпечує формування високих моральних стандартів у молодих спеціалістів. Ще кілька десятиріч тому зміст медичної етики вичерпувався двома проблемами: по-перше, правилами поведінки медичного персоналу щодо пацієнтів і, по-друге, правилами взаємовідносин у медичній ієрархії.

На сьогодні фундаментальному перегляду підлягають традиційні аспекти, а також виникає багато нових проблем. Усе це в підсумку сприяло розвитку комплексного підходу до наявних проблем, і передусім, інтеграції теоретичної і практичної медицини й етики.

Медична етика і деонтологія є незамінними для забезпечення довіри між лікарем і пацієнтом, фізичним терапевтом і пацієнтом, підтримки високих стандартів медичної допомоги та вирішення етичних проблем сучасного світу. Їх розвиток має відповідати новим викликам, які постають перед медичною спільнотою.

Етичні закони й позиції в медицині – це погляди і знання, які наочно інтегрують моральні засади особистості лікаря й загалом процесу лікування, теорію і практику взаємовідносин із пацієнтами, суспільством та колегами.

Саме з метою вивчення етики і деонтології майбутніми фахівцями було складено дані методичні рекомендації

Практичне заняття № 1

Тема: Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар-хворий». Міжнародні документи, що регламентують права пацієнта.

Знати:

- загальні принципи медичної етики та біоетики;
- принципи взаємовідносин в системі лікар-пацієнт, лікар-лікар, лікар-медичний персонал;
- мати уявлення про базові нормативні документи, кодексами, деклараціями, що регулюють всі етичні аспекти сучасної медицини на клінічному рівні та на рівні медичного наукового дослідження.

Вміти:

- застосовувати загальні деонтологічні принципи в роботі з пацієнтами (в тому числі з особливостями роботи за дітьми та пацієнтами похилого віку) та в медичному колективі в цілому;
- розрізняти головні етичні категорії;
- визначати причини та характер лікарських помилок в кожній окремій ситуації та ступінь відповідальності за них.

Самостійна робота охоплює вивчення чотирьох ключових моделей взаємовідносин (патерналістська, інформаційна, інтерпретаційна, дорадча) та аналіз міжнародних актів (Лісабонська декларація, Декларація прав пацієнта ЄС), що забезпечують автономію пацієнта, право на інформацію та згоду. Включає підготовку тез, аналіз клінічних ситуацій та вивчення нормативних актів.

Завдання для самостійного виконання.

1. Скласти таблицю «Основні моделі взаємовідносин «лікар-хворий» (критерії: роль лікаря, роль пацієнта, автономія пацієнта, мета).
2. Аналіз кейсів: Проаналізувати запропоновані клінічні ситуації (наприклад, відмова пацієнта від переливання крові) з погляду різних моделей.

3. Вивчення прав: Скласти перелік основних прав пацієнта, закріплених у Конституції України та «Основах законодавства України про охорону здоров'я» (статті 38, 39, 43).

4. Есе/тези: Підготувати повідомлення на тему: «Гуманізм — основа сучасної деонтології».

Критерії оцінювання: знання моделей, вміння аргументувати вибір моделі, знання міжнародних декларацій та нормативної бази України.

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття 2

Тема Ятрогенії: основна їх причина, наслідки і профілактика

Знати:

- ✓ загальні принципи медичної етики та біоетики;
- ✓ принципи взаємовідносин в системі лікар-пацієнт, лікар-лікар, лікар - медичний персонал

- ✓ мати уявлення про базові нормативні документи, кодексами, деклараціями, що регулюють всі етичні аспекти сучасної медицини на клінічному рівні та на рівні медичного наукового дослідження.

Вміти:

- ✓ застосовувати загальні деонтологічні принципи в роботі з пацієнтами (в тому числі з особливостями роботи за дітьми та пацієнтами похилого віку) та в медичному колективі в цілому;
- ✓ розрізняти головні етичні категорії;
- ✓ визначати причини та характер лікарських помилок в кожній окремій ситуації та ступінь відповідальності за них.

Ятрогенії — це шкода здоров'ю (хвороби, ускладнення, смерть), зумовлена помилковими діями чи бездіяльністю медиків. Основна причина — непрофесіоналізм, помилки діагностики/лікування або деонтологічні порушення. Наслідки включають важкі захворювання, інвалідність, збільшення витрат на лікування, а профілактика базується на дотриманні протоколів, етики та підвищенні кваліфікації.

Завдання самостійної роботи

1. Теоретична частина (Теми для реферату або конспекту):

Визначення та класифікація: Що таке ятрогенія? Види: ятропсихогенії (психічні), ятрофармакогенії (лікарські), ятрофізіогенії (фізичні/хірургічні).

Основні причини: Недосконалість знань, недбалість, порушення деонтології, помилки діагностики або лікування.

Наслідки: Збільшення захворюваності, смертності, інвалідності, економічні втрати, порушення довіри пацієнтів.

Профілактика: Дотримання протоколів, професійна етика, навчання.

2. Практична частина (Кейс-метод або аналіз):

Аналіз випадку: Розглянути випадок (наприклад, алергічна реакція на введений препарат або помилковий діагноз) та визначити вид ятрогенії.

Розробка заходів: Запропонувати алгоритм дій, що запобіг би цій помилці.

3. Тестові завдання для самоконтролю:

Який вид ятрогенії пов'язаний із впливом на психіку пацієнта? (Відповідь: Ятропсихогенія).

До чого найчастіше призводять ятрогенії? (Відповідь: До інвалідності або загострення хвороб).

Який основний метод профілактики ятрогеній? (Відповідь: Дотримання медичних стандартів).

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ "Медицина", 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття №3

Тема: Лікарська таємниця: визначення, суть, основні правові документи, що гарантують дотримання лікарської таємниці в Україні та в світі.

Знати

- ✓ Юридичне визначення: що саме є лікарською таємницею згідно зі ст. 40 Основзаконодавства України про охорону здоров'я.
- ✓ Склад таємниці: які саме відомості не підлягають розголошенню (факт звернення, діагноз, методи лікування, інтимні подробиці, прогноз).
- ✓ Законодавчу базу України.
- ✓ Міжнародні стандарти: положення Женевської декларації, Міжнародного кодексу медичної етики та Лісабонської декларації прав пацієнта.
- ✓ Умови правомірного розголошення: вичерпний перелік ситуацій, коли таємницю можна відкрити без згоди пацієнта (загроза життю інших, судова вимога, лікування неповнолітніх тощо).
- ✓ Види відповідальності: дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна та кримінальна.

Вміти:

- ✓ Класифікувати інформацію: чітко розрізняти, яка інформація про пацієнта є конфіденційною, а яка — загальнодоступною.
- ✓ Аналізувати ситуації: визначати, чи є в конкретному випадку порушення лікарської таємниці (наприклад, обговорення пацієнта в коридорі або соцмережах).
- ✓ Аргументувати відмову: професійно та коректно відмовляти третім особам (родичам, сусідам, журналістам) у наданні інформації про пацієнта, посилаючись на закон.
- ✓ Оформлювати згоду: правильно скласти документальну згоду пацієнта на поширення інформації про його стан здоров'я.
- ✓ Захищати дані: застосовувати на практиці заходи захисту медичної інформації в паперовому та електронному вигляді (робота з МІС — медичними інформаційними системами).

- ✓ Вирішувати деонтологічні дилеми: знаходити баланс між обов'язком мовчання та інтересами громадського здоров'я (наприклад, при виявленні небезпечної інфекції)

Завдання самостійної роботи:

1. Термінологічний блок (Визначення та суть)

Сформулюйте визначення: Що таке лікарська таємниця (згідно з деонтологією та правом)?

Об'єкт таємниці: Складіть перелік відомостей, що підлягають нерозголошенню (стан здоров'я, діагноз, результати обстежень, інтимне та сімейне життя, сам факт звернення за допомогою).

Суб'єкти таємниці: Хто, крім лікаря, зобов'язаний її зберігати? (Медсестри, студенти-медики, адміністрація, фармацевти).них законодавством.

Правовий навігатор (Нормативна база)

2. Складіть порівняльну таблицю ключових документів.

Аналітичне завдання: Коли таємницю МОЖНА розголосити?

Знайдіть у законодавстві України вичерпний перелік випадків, коли лікар звільняється від обов'язку мовчання без згоди пацієнта:

- ✓ Інтереси національної безпеки або економічного добробуту.
- ✓ Загроза поширення інфекційних захворювань.
- ✓ На запит слідчих органів (за рішенням суду) при розслідуванні злочинів.
- ✓ Надання допомоги непритомному пацієнту або неповнолітньому.

4. Практичний кейс (Етична дилема)

Ситуація: Пацієнту діагностовано ВІЛ-інфекцію. Він категорично забороняє повідомляти про це дружині. Лікар знає, що дружина пацієнта також є його пацієнткою і перебуває в зоні ризику.

Питання для роздумів: Як має діяти лікар згідно з українським законодавством та медичною етикою? Чи є тут конфлікт прав двох осіб?

5. Самоконтроль (Контрольні питання)

У чому різниця між «лікарською таємницею» та «конфіденційністю інформації про пацієнта»?

Яка юридична відповідальність передбачена в Україні за навмисне розголошення лікарської таємниці, що спричинило тяжкі наслідки?

Чи припиняється обов'язок зберігати таємницю після смерті пацієнта?

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття №4

Тема: Зміст та структура біомедичної етики, її основні теоретичні та прикладні аспекти у сучасному суспільстві.

Знати:

- ✓ Визначення біоетики як міждисциплінарної галузі знань, що вивчає моральні аспекти виживання людини в умовах розвитку новітніх біотехнологій.
- ✓ Рівні біоетики.
- ✓ 4 основні принципи біоетики (за Бічампом і Чілдрессом):

- ✓ Основні правила біоетики: правдивості, конфіденційності, добровільної інформованої згоди.
- ✓ Проблемне поле: які саме питання вирішує сучасна біоетика (евтаназія, клонування, трансплантація, репродуктивні технології, сурогатне материнство, генетичні маніпуляції).
- ✓ Роль етичних комітетів: навіщо вони існують при лікарнях та наукових центрах.

Вміти:

- ✓ Ідентифікувати етичну проблему: бачити конфлікт цінностей у складних клінічних ситуаціях.
- ✓ Застосовувати модель інформованої згоди: правильно пояснювати пацієнту суть процедури, ризики та альтернативи.
- ✓ Аналізувати біоетичні дилеми: аргументувати різні точки зору (наприклад, «за» і «проти» трансплантації органів від неспоріднених донорів).
- ✓ Дотримуватися деонтологічних норм: трансформувати теоретичні принципи (повага до життя) у практичні дії (дбайливий догляд, етичне спілкування).
- ✓ Критично оцінювати новітні технології: аналізувати наслідки впровадження генетичного редагування або штучного інтелекту в медицині з моральної точки зору.

Завдання самостійної роботи:

1. Теоретичний блок (Зміст та генеза).

Визначення: Сформулюйте різницю між традиційною медичною деонтологією та сучасною біоетикою.

Етичні парадигми: Коротко опишіть суть трьох підходів:

Деонтологізм (обов'язок понад усе).

Утилітаризм (максимальна користь для більшості).

Персоналізм (абсолютна цінність людської особистості).

Складіть схему: «Структура біоетики» (теоретична, нормативна та клінічна біоетика).

2. Фундаментальні принципи (Модель Бічампа та Чілдреса)

Розкрийте зміст "чотирьох стовпів" сучасної біоетики:

- ✓ Автономія особистості (право пацієнта на самовизначення).
- ✓ Ненанесення шкоди (Primum non nocere).
- ✓ Благодіяння (обов'язок діяти в інтересах пацієнта).
- ✓ Справедливість (рівний доступ до ресурсів охорони здоров'я).

3. Прикладні аспекти (Сучасні виклики)

Оберіть одну з проблем та підготуйте коротке есе (тези) щодо етичних за та проти:

Початок життя: Етичні межі ДРТ (штучне запліднення), сурогатне материнство, статус ембріона.

Кінець життя: Проблема евтаназії, паліативна допомога та право на «гідну смерть».

Генетика: Редагування геному (CRISPR), клонування, генетична дискримінація.

Трансплантологія: Презумпція згоди чи незгоди, комерціалізація органів.

4. Біоетика в суспільстві (Право та інституції)

Етичні комітети: Дослідіть роль локальних етичних комітетів у лікарнях та наукових центрах. Навіщо вони потрібні?

Інформована згода: Чому цей документ є юридичним втіленням біоетичних принципів?

Міжнародні стандарти: Ознайомтесь із текстом Гельсінської декларації та Загальної декларації про біоетику та права людини (ЮНЕСКО).

5. Практичне завдання (Аналіз ситуації)

Уявіть, що бюджет лікарні обмежений, а на один апарат ШВЛ претендують двоє пацієнтів: 80-річний професор медицини та 25-річна людина з залежністю. Хто має отримати допомогу з точки зору різних етичних підходів?

5. Контрольні питання для самоперевірки:

Хто ввів термін «біоетика» і яке значення він у нього вкладав?

Чим «патерналістська модель» стосунків лікаря і пацієнта відрізняється від «інженерної»?

Які нові етичні проблеми породила цифровізація медицини та використання ШІ?6.

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття №5

Тема: Світорозуміння і завдання підготовки майбутнього фахівця-медика, фізичного терапевта.

Знати:

- ✓ Суть біопсихосоціальної моделі здоров'я та її переваги над суто медичною моделлю.
- ✓ Етичний кодекс фізичного терапевта, принципи конфіденційності, емпатії та професійної межі.
- ✓ Основи Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ).

- ✓ Складові професійного стандарту за спеціальністю 227 (компетентності та програмні результати навчання).
- ✓ Права та обов'язки фахівця з реабілітації в системі охорони здоров'я України.
- ✓ Роль у мультидисциплінарній команді: Хто такий фізичний терапевт і як він взаємодіє з лікарями, ерготерапевтами та психологами.

Вміти:

- ✓ Аргументувати пацієнту важливість його активної участі в процесі відновлення (партнерська модель).
- ✓ Формулювати цілі терапії за принципом SMART (конкретні, вимірювані, досяжні, актуальні та обмежені в часі).
- ✓ Оцінювати стан опорно-рухового та нервово-м'язового апаратів для створення плану втручання.
- ✓ Адаптувати програму фізичної терапії залежно від динаміки стану пацієнта та його психологічного настрою.
- ✓ Застосовувати техніки запобігання професійному вигоранню та зберігати об'єктивність у складних клінічних випадках.
- ✓ Чітко фіксувати результати обстежень та хід терапії згідно з вимогами доказової медицини.

Завдання для підготовки до самостійної роботи:

1. Теоретичний фундамент (Світоглядні моделі)

Аналіз концепцій: Порівняйте дві моделі розуміння людини, що визначають підхід до лікування:

Біомедична (технократична): людина як біологічний механізм, фокус на усуненні поломки (хвороби).

Біосоціальна (гуманістична): людина як цілісна особистість, фокус на якості життя та середовищі.

Есе-роздум: «Яким має бути світогляд сучасного фізичного терапевта: від лікування діагнозу до підтримки особистості».

2. Структура професійної підготовки (Тріада компетенцій)

Завдання: Сформулюйте конкретні завдання для кожної складової вашого навчання:

Hard Skills (Професійні навички): Знання анатомії, фізіології, технік мобілізації та фармакології.

Soft Skills (Гнучкі навички): Емпатія, стресостійкість, навички ведення переговорів з пацієнтом та його родиною.

Self Skills (Саморегуляція): Здатність до безперервного навчання (Lifelong learning) та профілактика професійного вигорання.

3. Прикладний аспект: Фізична терапія як філософія відновлення

Дослідіть специфічні завдання підготовки фізичного терапевта, що відрізняють його від класичного лікаря:

Активність пацієнта: Як переконати пацієнта стати суб'єктом (активним учасником), а не об'єктом реабілітації?

МКФ (Міжнародна класифікація функціонування): Чому розуміння «участі» та «активності» важливіше за опис патології структури?

Етика дотику: Опишіть значення невербальної комунікації та фізичного контакту в процесі відновлення.

4. Сучасне суспільство та виклики фахівця

Аналітична вправа: Виділіть 3 головні виклики, до яких має бути готовий майбутній фахівець в Україні:

Інклюзія: Формування безбар'єрного середовища та етика спілкування з людьми з інвалідністю.

Цифровізація: Роль телемедицини та штучного інтелекту в діагностиці та реабілітації.

Військова травма: Особливості психофізичного відновлення ветеранів та цивільних осіб.

5. Практичне самодослідження (Портфоліо цілей)

Складіть персональний план розвитку на найближчі 2 роки:

Яку професійну літературу (крім підручників) я маю прочитати?

Яку етичну рису характеру мені потрібно розвинути для роботи з важкими пацієнтами?

Які мовні або цифрові навички допоможуть мені інтегруватися у світову медичну спільноту?

6. Контрольні питання для дискусії:

Чи може бути професіоналом людина з високим рівнем знань, але низьким рівнем етичної культури?

Як світогляд фахівця впливає на швидкість одужання пацієнта (ефект плацебо та ноцебо)?

Чому «слухати пацієнта» — це клінічна навичка, а не просто ввічливість?

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ “Медицина”, 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття №6

Тема: Деонтологічні аспекти захисту права на життя: та деонтологічні проблеми права пацієнта на смерть.

Знати:

- ✓ загальні принципи медичної етики та біоетики;
- ✓ принципи взаємовідносин в системі лікар-пацієнт, лікар-лікар, лікар-медичний персонал, фізичний терапевт - пацієнт.
- ✓ мати уявлення про базові нормативні документи, кодексами, деклараціями, що
- ✓ регулюють всі етичні аспекти сучасної медицини на клінічному рівні та нарівні медичного наукового дослідження.

Вміти:

- ✓ застосовувати загальні деонтологічні принципи в роботі з пацієнтами (в тому числі з особливостями роботи за дітьми та пацієнтами похилого віку) та в медичному колективі в цілому;
- ✓ розрізняти головні етичні категорії;
- ✓ визначати причини та характер лікарських помилок в кожній окремій ситуації та ступінь відповідальності за них.

Завдання для підготовки до самостійної роботи:

1. Право на життя: Деонтологічний фундамент

Аналіз концепції: Розкрийте зміст принципу «святості життя» (sacredness of life) та його роль у професійній діяльності медика.

Етичні межі: Визначте деонтологічні обов'язки лікаря щодо захисту життя у критичних точках:

Початок життя: Проблема абортів, репродуктивних технологій та пренатальної діагностики.

Якість життя: Чи є обов'язок підтримувати життя будь-якою ціною (проблема медичного героїзму)?

Завдання: Складіть порівняльну характеристику понять «продовження життя» та «продовження вмирання».

2. Право на смерть: Етико-правові колізії

Завдання: Опрацюйте термінологічний апарат та правові підходи.

Класифікація видів евтаназії:

Активна (введення препаратів) та Пасивна (відмова від життєзабезпечення).

Добровільна (за запитом пацієнта) та Недобровільна.

Асистований суїцид: Чим роль лікаря в цьому процесі відрізняється від активної евтаназії?

Світовий досвід: Короткий огляд законодавства (досвід Нідерландів, Бельгії, Швейцарії та позиція України).

3. Деонтологічні проблеми та ризики

Проаналізуйте наступні аргументи, що стоять перед медичною спільнотою:

Аргумент «Слизького схилу»: Чи не призведе легалізація права на смерть до зловживань та тиску на незахищені верстви населення?

Трансформація ролі лікаря: Як право пацієнта на смерть корелює з клятвою Гіппократа («Я не дам нікому смертельного засобу...»)?

Психологічний аспект: Деонтологічна відповідальність лікаря при повідомленні термінального діагнозу.

4. Паліативна допомога як деонтологічна альтернатива

Суть підходу: Дослідіть концепцію хоспісної допомоги. Як вона реалізує право на «смерть з гідністю» без прискорення кінця?

Контроль болю: Етичні аспекти застосування високих доз анальгетиків (принцип подвійного ефекту).

Завдання: Сформулюйте правила деонтологічного спілкування з пацієнтом, який просить про евтаназію.

5. Практичне завдання (Аналіз ситуації)

Пацієнт із невиліковною стадією онкології відчуває нестерпний біль, який не купірується стандартними методами. Він просить лікаря «припинити його страждання». В країні перебування евтаназія заборонена.

Питання: Які кроки має зробити лікар, щоб дотриматися деонтологічних норм? Яку роль тут відіграє психологічна підтримка та паліативна допомога?

Контрольні питання для самоперевірки:

Чи є право на смерть зворотним боком права на життя?

У чому полягає суть «Заповіту на життя» (Living Will) і чи має він юридичну силу в Україні?

Як релігійні погляди пацієнта та лікаря впливають на вирішення питань евтаназії?

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.

2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 200 с.

3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.

4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.

5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.

Практичне заняття № 7

Тема: Деонтологічні аспекти взаємин в медичних колективах під час виконання лікарської і наукової роботи. Основні деонтологічні підходи в онкології, психіатрії, геронтології, педіатрії

Знати:

- ✓ загальні принципи медичної етики та біоетики;
- ✓ принципи взаємовідносинв системі лікар-пацієнт, лікар-лікар, лікар-медичний персонал, фізичний терапевт-пацієнт.

- ✓ мати уявлення про базові нормативні документи, кодексами, деклараціями, що регулюють всі етичні аспекти сучасної медицини на клінічному рівні та на рівні медичного наукового дослідження.

Вміти:

- ✓ застосовувати загальні деонтологічні принципи в роботі з пацієнтами (в тому числі з особливостями роботи за дітьми та пацієнтами похилого віку) та в медичному колективі в цілому;
- ✓ розрізняти головні етичні категорії;
- ✓ визначати причини та характер лікарських помилок в кожній окремій ситуації та ступінь відповідальності за них.

Завдання для підготовки до самостійної роботи:

1. Взаємини «Лікар — Колектив»

Принципи субординації та колегіальності: Розкрийте зміст поняття «горизонтальні» (лікар — лікар) та «вертикальні» (керівник — підлеглий) зв'язки.

Етика критики: Сформулюйте правила обговорення лікарських помилок. Чому неприпустима критика колеги у присутності пацієнта?

Конфлікт інтересів: Як деонтологія регулює суперництво між молодими фахівцями та досвідченими лікарями?

2. Деонтологія в науковій роботі

Плагіат та авторство: Обґрунтуйте етичні вимоги до публікацій та клінічних досліджень.

Дослідження на людях: Опрацюйте основні положення Гельсінської декларації.

Чесність результатів: Наслідки фальсифікації даних для медичної спільноти.

Завдання: Складіть порівняльну таблицю або тези за наступними напрямками:

Галузь	Ключова деонтологічна проблема	Основний етичний підхід
Онкологія	Повідомлення «правди» про діагноз.	Концепція «щадної правди»; підтримка надії; робота з родиною.
Психіатрія	Обмеження свободи та автономії.	Принцип «найменшого обмеження»; конфіденційність при стигматизації.
Геронтологія	Вікова дискримінація (ейджизм).	Повага до гідності; терпіння до когнітивних змін; залучення до рішень.
Педіатрія	Дилема «Лікар — Дитина — Батьки».	Пріоритет інтересів дитини; етичне партнерство з батьками.

3: Практичний блок (Аналіз кейсів)

Кейс А (Психіатрія/Колектив)

Молодий лікар помічає, що старший колега грубо поводить себе з пацієнтом у стані психозу. Як йому вчинити, щоб дотриматися етики захисту пацієнта і не порушити корпоративну етику?

Кейс Б (Педіатрія)

Батьки дитини з релігійних міркувань відмовляються від життєво необхідного переливання крові. Яка деонтологічна тактика лікаря в цій ситуації?

4: Самоконтроль та рефлексія

Які особливості спілкування з пацієнтом у термінальній стадії онкологічного захворювання?

Чому в геронтології важливо уникати «дитячого» стилю спілкування (elderspeak)?

Які наслідки «професійної ревності» у медичному колективі для якості лікування пацієнта?

Література

1. Гуліна Л. В. , Зендик О. О. , Козік Н. М. Медична етика і деонтологія: навч. посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання студентів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 110с.
2. Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. 2-е вид., стер. К.: ВСВ “Медицина”, 2010. 200 с.
3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 240 с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.
5. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2005. 218 с.